

Lovforslaget om Ændringer i den danske Strafferetspleje.

Af Byretsdommer VICTOR HANSEN.

I Danmark har der lige siden 1922 været arbejdet paa Gennemførelsen af en Række Ændringer i Retsplejeloven af 11. April 1916, der traadte i Kraft d. 1. Oktober 1919.

Retsplejeloven er allerede i den forløbne Tid blevet ændret adskillige Gange, men mange af disse Ændringer har været rene Detailændringer, og ingen af dem kan siges at have gjort afgørende Forandringer i Lovens Hovedprincipper. Anderledes forholder det sig med det nu foreliggende Lovforslag, der blev fremsat i Rigsdagssamlingen 1930—31¹⁾. Dersom dette Lovforslag gennemføres i Hovedtrækkene, vil det særlig for Strafferetsplejen betyde en Række overordentligt vigtige Ændringer, saa vigtige, at man næsten kan tale om en Fornyelse af Strafferetsplejen.

Lovforslaget bestemmer, at dets Ændringer skal træde i Kraft samtidig med den nye danske Straffelov af 15. April 1931 — hvilket vil sige senest d. 1. Januar 1933 —, og dette staar i Forbindelse med, at adskillige af Lovforslagets Bestemmelser er nøje knyttede til den nye Straffelov.

Lovforslaget naaede i Samlingen 1930—31 kun til 2. Behandling i Folketinget, hvor det efter en grundig Udvalgsbehandling blev vedtaget med forskellige Ændringer, af hvilke ingen for Strafferetsplejens Vedkommende var af principiel Betydning.

¹⁾ Lovforslagets Hovedbestemmelser er omtalt i mine Artikler i U. f. R. 1930 B, S. 309—330 og 1931 B, S. 145—155.

I.

Fordeling af Straffesager i 1ste Instans mellem de forskellige Domstole.

A. Efter de nugældende Regler i Retsplejelovens §§ 687 --688 paakendes nogle Sager i 1ste Instans ved Landsret under Medvirken af Nævninger, og disse Sager kan atter deles i dem, hvor Nævningebehandling er obligatorisk, og dem, hvor den er fakultativ. Andre Sager paakendes ved Landsret (normalt bestaaende af 3 Landsdommere) uden Nævnings Medvirken. Resten af Straffesagerne paakendes ved Underret (af Underretsdommeren alene), og disse Sager kan atter deles i de egentlige Straffesager, der enten behandles i den (teoretisk set) normale Procedureform med Anklageskrift og Domsforhandling eller, naar visse Betingelser, bl. a. især en troværdig og uforbeholden Tilstaaelse, foreligger, paadømmes under Forundersøgelsen (de saakaldte § 925-Sager) og Politisagerne, der faar en særlig summarisk Behandling.

Reglerne om de forskellige Domstoles Kompetence er baade teknisk set ret indviklede og principielt set irrationelle, det sidste, fordi de hjemler Parterne, især Sigtede, Ret til i vidt Omfang selv at bestemme, ved hvilken Domstol hans Sag skal paakendes, saa at der gives Adgang til at spekulere i, paa hvilken Maade man i det enkelte Tilfælde kan formodes snarest at ville faa sin Paastand taget til Følge. I Praksis har Reglerne virket saaledes, at Nævningsagerens Omraade er blevet meget begrænset — i Danmark paakendes aarligt kun c. 60—70 Nævningsager eller kun ca. 1,2 % af de egentlige Straffesager —, og at ogsaa Landsretsbehandling uden Nævninger er blevet meget sjælden, idet kun c. 5—6 % af de egentlige Straffesager paakendes paa denne Maade. Talmæssigt set paakendes saaledes langt de fleste Straffesager ved Underret, og blandt de egentlige Straffesager er her § 925-Behandling af Tilstaaelsessager blevet den faktiske Hovedregel, idet c. 56 %

af alle egentlige Straffesager paakendes paa denne hurtige Maade.

B. Lovforslaget gaar ud paa en betydelig Forenkling af disse Regler. Landsretsbehandling i 1ste Instans uden Nævninger afskaffes, alle Nævningesager bliver obligatoriske som saadanne, og Valgfriheden ophæves.

De nærmere Regler gaar ud paa følgende:

1. Landsretterne skal i 1ste Instans kun behandle Nævningesager, og Nævningesager bliver foruden Sager om politiske Lovovertrædelser og om Undsigelse (Straffelov 1930 § 75), hvilke Sager ingen talmæssig Rolle spiller, alle Sager om Forbrydelser, »for hvilke Loven hjemler Livsstraf¹⁾ eller, uden at saadant er betinget af erhvervsmæssig eller vanemæssig Udøvelse af Forbrydelsen²⁾ eller af Gentagelse, Fængsel i 10 Aar eller derover«.

Herefter vil det aarlige Antal Nævningesager antagelig bliver omtrent af samme Størrelse som nu. De vigtigste Nævningesager vil blive Sager om Overtrædelse af Straffelov 1930 § 164, Stk. 3 (kvalificeret falsk Anklage), § 166, Stk. 1, og § 167 (Pengefalsk), §§ 180 og 181 (Brandstiftelse), § 210, Stk. 1, Punktum 2 (kvalificeret Blodskam), § 216, Stk. 1, Punktum 1, og § 217, Stk. 2, Punktum 2 (Voldtægt m. v.), § 222 (Samleje med Børn under 15 Aar), § 237 (Manddrab), § 246 (grov Legemsbeskadigelse) og § 288 (Røveri).

I Folketinget blev der imidlertid vedtaget en Ændring i Regeringsforslaget, idet Grænsen 10 Aars Fængsel nedsattes til 8 Aar, dog saaledes, at Sager om Overtrædelse af Straffelov 1930 § 286, Stk. 2 (kvalificeret Bedrageri) ikke skulde være Nævningesager. Ved denne Ændring vil Nævningesagernes Omraade yderligere komme til at omfatte bl. a. Sager om Overtrædelse af Straffelov 1930 § 158, Stk. 2 (beediget falsk Forklaring), § 172, Stk. 1 og § 173 (kvalificeret falsk Forklaring).

¹⁾ Dette har kun Betydning i Sager om Overtrædelse af den militære Straffelov.

²⁾ Jfr. Straffelov 1930 § 82.

ficeret Dokumentfalsk), § 216, Sk. 1, Punktum 2 (Voldtægt overfor en Kvinde, til hvilken Gerningsmanden forud har staaet i mere varigt Kønsforhold), § 242 Stk. 2, Punktum 1 og 2 (Fosterdrab med Kvindens Samtykke) og § 245, Stk. 2 (kvalificeret Legemsbeskadigelse).

Herefter vilde Forholdet med Hensyn til Sager om Overtrædelse af Straffelov 1930 § 242 (Fosterdrab) blive det, at Sager, hvor der rejses Tiltale mod Hjælperen, vilde komme for Nævninger, da Straffen under skærpende Omstændigheder kan stige til Fængsel i 8 Aar, og hvor der tillige rejses Tiltale mod Kvinden, vilde Sagen da ogsaa for hendes Vedkommende ifølge Retsplejelovens § 690 blive Nævningesag. Hvor derimod Tiltale alene rejses mod Kvinden, enten fordi hun ikke har haft Hjælper, eller fordi denne ikke kan drages til Ansvar, vilde Sagen ikke komme for Nævninger (men for Doms mænd). At denne Ordning er ganske irrational og praktisk urimelig, synes ubestrideligt.

Der var forøvrigt ogsaa til Regeringsforslaget stillet et Ændringsforslag¹⁾ i modsat Retning, nemlig gaaende ud paa, at Grænsen 10 Aars Fængsel forhøjedes til 16 Aar, og at Sager, der normalt er Nævningesager, naar der forelaa en troværdig og uforbeholden Tilstaaelse, og de øvrige i Retsplejelovens § 925 angivne Betingelser var til Stede, skulde kunne paakendes ved Underret af Underretsdommeren alene. Ved dette Ændringsforslag, der forkastedes i Folketinget, vilde Nævningesagernes aarlige Antal antagelig højst blive ca. 20, idet Nævningesagernes Omraade, foruden politiske Sager og Undsigelsessager, praktisk talt kun vilde komme til at omfatte Sager om Overtrædelse af Straffelov 1930 § 164, Stk. 3 (kvalificeret falsk Anklage), § 180 (kvalificeret Brandstiftelse), § 216, Stk. 1, Punktum 1, og § 217, Stk. 2, Punktum 2 (kvalificeret Voldtægt), § 237 (Manddrab) og § 288, Stk. 2 (kvalificeret Røveri).

Dette Ændringsforslags Gennemførelse vilde sikkert være

¹⁾ Ændringsforslaget var knyttet til de nedenfor under Afsnit II omtalte Ændringer angaaende Domsmandssagernes Omraade.

ganske ødeleggende for Nævningeinstitutionen. Allerede nu er Nævningesagernes aarlige Antal saa lavt, at Institutionen sikkert ikke taaler en væsentlig Nedgang, hvis den skal bevare sin Levedygtighed.

Det maa i denne Forbindelse erindres, at den danske Grundlov af 5. Juni 1915 i § 72 foreskriver, at »i Misgerningssager og i Sager, der rejser sig af politiske Lovovertrædelser, skal Nævninger indføres«.

Det har ganske vist været hævdet, at denne Bestemmelse ikke skulde være til Hinder for Nævningeinstitutionens Ophævelse i Danmark ved simpel Lov. Man har saaledes gjort gældende, at naar Lovgivningsmagten engang havde gjort et ærligt Forsøg med Bestemmelsens Gennemførelse, saaledes som sket i 1919 ved Retsplejeloven, men Erfaringerne i Løbet af nogle Aar havde vist, at Institutionen virkede uheldigt, maatte det staa den almindelige Lovgivningsmagt frit for at ophæve Nævningeinstitutionen, uden at dette skulde stride mod Grundloven¹⁾. Det synes dog klart, at en saadan Fortolkning af Grundlovsbestemmelsen ikke er holdbar. Ved Grundlovens § 72 maa den grundlovgivende Magt anses for paa bindende Maade at have fastsat, at Nævninger skal medvirke i Misgerningssager og politiske Sager, og Skønnet over, hvorvidt Nævningeinstitutionen virker godt eller ikke, maa herved være unddraget den almindelige Lovgivningsmagt. Naar Grundlovsbestemmelsen først er blevet opfyldt, kan den med andre Ord ikke mere betragtes som en blot Løfteparagraf. Antager man ikke dette, vilde Bestemmelsen i Virkeligheden komme til at savne al juridisk Betydning.

En anden Betragtning gaar ud paa, at Grundloven ved Ordet »Nævninger« blot skulde forstaa Lægdommere, hvilket menes at fremgaa af Forhandlingerne om Kilden til Bestemmelsen, nemlig § 79 i Grundloven af 5. Juni 1849. Grundlovens Bud skulde derfor lige saa godt kunne opfyldes ved,

¹⁾ Jfr. Troels G. Jørgensen i U. f. R. 1930, B. S. 215.

at de grovere Straffesager behandles under Medvirken af Domsmand. Ej heller denne Argumentation synes at kunne holde Stik. Allerede inden Grundloven af 1915 maatte det vistnok anses for utilladeligt at fortolke Ordet »Nævninger« paa en saa vid Maade¹⁾. Men i hvert Fald nu, da Bestemmelsen findes i Grundloven af 1915, og altsaa er fastslaaet paa en Tid, da Forskellen mellem Nævninger og Domsmand var almindelig bekendt, maa en saadan Fortolkning anses for ganske udelukket.

Der er da ogsaa god Grund til at antage, at den almindelige Lovgivningsmagt vil føle sig bunden til, saalænge Grundlovens Bestemmelser bestaar, at opretholde Nævningeinstitutionen i dansk Ret. Men man kunde naturligvis rejse Spørgsmaalet om en Grundlovsændring, gaaende ud paa at ophæve Grundlovens heromhandlede Bestemmelse eller ændre den derhen, at der i grovere Straffesager vel skulde medvirke Lægdommere, men at det holdtes aabent, om dette skulde gennemføres ved Hjælp af Nævningeinstitutionen eller ved Hjælp af Domsmandsinstitutionen. Skønt der blandt danske Jurister utvivlsomt findes adskillige Modstandere af Nævningeinstitutionen, vil det dog sikkert for Tiden — og da særligt, saalænge Domsmandsinstitutionen er uprovet i dansk Ret — være praktisk uigennemforligt at faa en Ophævelse af Grundlovens Krav om Nævninger vedtaget i de vanskelige Former, som efter Grundlovens § 94 gælder for Grundlovsbestemmelser. Spørgsmaalet er forsaavidt uden praktisk Betydning for Tiden. Men der kunde dog være Grund til at nævne, at naar Institutionens Modstandere beraaber sig paa, at den har virket uheldigt, fordi Nævningerne ikke har magtet deres Opgave, beror dette vistnok for en stor Del paa, at man har forset sig paa nogle frifindende Afgørelser, særligt i Fosterfordrivelsesager. Heller ikke maa man i dette Spørgsmaal glemme de Vanskeligheder, som Nævningeinstitutionen har haft at

¹⁾ Jfr. Goos i U. f. R. 1876 S. 1058—1060.

kæmpe med, fordi den blev fort ud i Livet paa et Tidspunkt, hvor den gældende Straffelov af 1866 i flere Henseender var forældet og foltes urimelig streng. Fra mange af dem, der i Embeds Medfør har virket i Nævningesager — Dommere og Forsvarere — er det med Vægt blevet anført, at Nævningernes Kendelser, saavel som de Spørgsmaal, de under Sagerne stiller til Retten, gennemgaaende viser, at de rogtor deres Hverv med Forstaaelse og Grundighed. Og endelig kan det vel ogsaa med en vis Ret siges, at det hører med under Nævningeinstitutionens Opgaver gennem Nævningernes Kendelser at give Udtryk for, hvorledes den almindelige Befolknings Opfattelse af det strafbares Omraade har ændret sig.

En langt vægtigere Indvending mod Nævningeinstitutionen er efter min Mening den principielle Betragtning, at det i sig selv er urimeligt, at Skyldspørgsmaalet i en Straffesag afgøres af eet Organ, medens Strafudmaalingen derpaa foretages af et andet Organ, der er uden Kontakt med det første og saaledes, selv om det gennem Proceduren har det samme Kendskab til Sagens Omstændigheder, dog intel som helst kender til de nærmere Synspunkter, paa hvilke Skyldig-Kendelsen hviler, og som kan være af betydelig Interesse ved Strafudmaalingen. At der her er en Brist ved Nævningeinstitutionen i dens skarpe Isolation mellem Nævninger og Ret, synes ubestrideligt. Sikkerheden for den fornødne Harmoni mellem Skyldspørgsmaalets Afgørelse og Strafudmaalingen kommer til at mangle særlig under en Straffelov som den nye danske med sine vide Strafferammer, og dette vil kunne medføre, dels at Nævningerne svarer Ikke-Skyldig i Tilfælde, hvor de egentlig anser Tiltaltes Skyld bevist, men frygter Konsekvenserne af en Skyldig-Kendelse, dels at der, særlig i Tilfælde, hvor Nævningerne svarer Nej til Spørgsmaalet om en større, men Ja til Spørgsmaalet om en mindre Forbrydelse, rejses Tvivl om, hvorvidt Retten ved Strafudmaalingen har respekteret Nævningernes Kendelse.

I Overensstemmelse med denne Tankegang bestemmer Regeringsforslaget i § 886 a, jfr. § 889, at der altid i en Nævningesag kan forlanges Spørgsmaal stillet til Nævningerne om, hvorvidt der foreligger formildende eller skærpende Omstændigheder.

2. De Sager, der ikke henlægges til Nævningebehandling, skal ifølge Lovforslaget alle paakendes ved Underret, saa at altsaa som ovenfor nævnt Landsretsbehandling uden Nævninger i 1ste Instans bortfalder.

Ifølge Retsplejelovent var det oprindelig Meningen, at de større Straffesager, der ikke hørte under Nævninger, skulde paakendes ved Landsretten i 1ste Instans, idet man med Rette lagde Vægt paa Sagens Behandling i 1ste Instans. Ved Loven af 30. Juni 1922 blev der imidlertid for at aflaste Landsretterne gennemført en meget betydelig Udvidelse af Underretternes Kompetence, saa at Underretsbehandlingen i alle Ikke-Nævningesager praktisk talt blev den altovervejende Hovedregel. Denne Ændring blev fra flere Sider kritiseret, og det kunde synes mærkeligt, at man ikke desto mindre ved Regeringsforslaget tilsyneladende fortsætter videre i samme Spor. Det maa imidlertid her erindres, at Domsmandsinstitutionen foreslaas indført, jfr. nedenfor under Afsnit II, saaledes at Underretten vil komme til at bestaa ikke som nu af Underretsdommeren alene, men af Underretsdommeren og to Doms mænd.

II.

Domsmandsinstitutionens Indførelse.

Lægdommeres Medvirken i Straffesager kendes i Danmark — bortset fra visse Søsager — kun i Form af Nævningeinstitutionen, og da som ovenfor omtalt Nævningesagerne er meget faatallige, idet de kun udgør ca. 1,2% af alle egentlige Straffesager, vil dette sige, at Lægdommere kun medvirker i overordentlig ringe Omfang i den danske Straffetspleje.

Dette Forhold forandres fuldstændigt ved Lovforslaget, idet dette gaar ud paa at indføre Domsmandsinstitutionen i et saadant Omfang, at enhver, der tiltales — bortset fra Politisager — vil kunne kræve Paakendelse under Læggeres Medvirken.

Den nærmere Ordning gaar ifølge § 688 ud paa, at alle Straffesager, der ikke er Nævningesager (jfr. herom ovenfor under Afsnit I) henlægges til Underretterne og afgøres under Domsmands Medvirken alene med 3 Undtagelser, nemlig:

1. § 925 - Sagerne. Den i Retsplejelovens § 925 foreskrevne Behandlingsmaade udmærker sig ved, at Sager, i hvilke der foreligger en uforbeholden og troværdig Tilstaaelse, med Sigtedes Samtykke kan paakendes uden Anklageskrift og Domsforhandling ved Forundersøgelsens Slutning. Da Domsmand ikke skal medvirke ved Forundersøgelsen, vilde Kravet om Domsmands Medvirken i disse Sager altsaa i Virkeligheden føre til en Ophævelse af § 925 - Behandlingsmaaden. Dette har man imidlertid anset for uheldigt. § 925 - Sagerne spiller i Praxis talmæssig set en meget stor Rolle, idet de udgør ca. 56 % af de egentlige Straffesager, og en Ophævelse af denne Behandlingsmaade vil derfor være meget bekostelig. Ogsaa de Sigtede er ofte interesserede i en hurtig Afgørelse af Sagen, særlig naar de er fængslede. Og paa den anden Side frembyder Behandlingsmaaden ikke nogen væsentlig Betænkelighed, da den som nævnt kun kan gennemføres med Sigtedes eget Samtykke, hvortil kommer, at man foreslaar, at Sagerne i Tilfælde af Anke skal afgøres ved Landsretten under Domsmands Medvirken.

2. Sager, der behandles ved Sø- og Handelsretten i København eller ved Søretterne udenfor København, idet fagkyndige Dommere deltager i disse Sagers Afgørelse.

3. Politisager. Man har anset det for et altfor stort og bekosteligt Apparat at lade Domsmand medvirke i alle Politisager, der jo for en stor Del er Bagatelsager, f. Eks.

Politivedtægtsforseelser, som i Retten afgøres med en Advarsel efter Retsplejelovens § 937 eller med en Vedtagelse af en Bøde efter § 936. En anden Sag er det, at der efter gældende Ret findes enkelte Politisager, som efter deres Karakter næppe i Almindelighed egner sig til den summariske Behandling, der ifølge Retsplejelovens Kap. 81 gælder for Politisager, saaledes som f. Eks. større Motorsager, hvor der er Spørgsmaal om Frakendelse af Førerretten. Disse Sager foreslaas derfor ved Ændring af § 721 henlagt til almindelig Underretsbehandling, saa at Doms mænd vil komme til at medvirke i dem.

Om Doms mænds Medvirken i Ankeinstansen bestemmer Lovforslaget i § 692, at Doms mænd skal medvirke i de Sager, i hvilke Underrettens Afgørelse er truffet under Medvirken af Doms mænd, samt som ovenfor nævnt tillige i § 925-Sagerne. Naar de sidstnævnte Sager, der jo i 1ste Instans paakendes af Underretsdommeren alene, foreslaas afgjort under Doms mænds Medvirken i 2den Instans, er det fordi man har anset det for rimeligt, at der, naar disse Sager paaankes, er Adgang for Parterne til at faa Strafudmaalingen fastsat under Doms mænds Medvirken, og en saadan Adgang maa ogsaa antages at ville forøge Tilbøjeligheden til at samtykke i § 925-Behandling, hvilket paa Grund af denne Behandlings enkle og hurtige Karakter er heldigt.

Angaaende Rettens S sammensætning, naar Doms mænd skal medvirke, bestemmer Lovforslaget i § 18, at Underretten skal bestaa af Underretsdommeren og to Doms mænd, hvilket stemmer med, hvad der gælder i Norge og ogsaa som Hovedregel i Tyskland. Større Vanskelighed har det voldt at løse Spørgsmaalet om Landsrettens S sammensætning under Ankebehandling. Den norske Ordning, hvorefter Domme i Doms mandssager paaankes til Nævningeretten (lagmannsretten), har man ikke ment at burde efterligne. Den tyske Ordning gaar ud paa, at Appelretten (Grosse Strafkammer) sammensættes af 3 juridiske Dommere og 2

Doms­mænd. Heller ikke denne Ordning har man anset for egnet til Indførelse i Danmark. Resultatet er da blevet, at man, jfr. Forslaget til § 6, har foreslaaet Landsretten sammensat af 3 Landsdommere og 3 Doms­mænd, og i Forbindelse hermed har foreslaaet en Ændring i § 216, gaaende ud paa, at i Straffesager, i hvilke Doms­mænd medvirker, skal i Tilfælde af lige Stemmetal det for Tiltalte gunstige Resultat indtræde (medens det ellers er Formandens Stemme, der i saadanne Tilfælde gør Udslaget). Ved denne Ordning skabes der — paa en vis Maade svarende til, hvad der gælder i Nævningesager — en dobbelt Garanti for Tiltalte, idet han ikke vil kunne dømfældes hverken af Rettens juridiske Element alene eller af dens læge Element alene. Til Dømfældelse vil udkræves mindst 4 Stemmer, altsaa mindst $\frac{2}{3}$ Stemmers Flertal.

Om Voteringen i Doms­mandsretter bestemmer Forslaget til § 214, at Doms­mændene stemmer først og saaledes, at den yngre stemmer før den ældre, og derefter de juridiske Dommere, af hvilke Formanden stemmer sidst. I Underretssager skal Dommeren, dersom Tiltalte mod hans Stemme dømmes skyldig i et strafbart Forhold, gøre Bemærkning om Afstemningen til Retsbogen, for at Forsvareren kan faa behørig Vejledning med Hensyn til Ankespørgsmaalet.

Angaaende Doms­mændenes Medvirken i den enkelte Sag bestemmer Forslaget til § 98 c, 1ste Stk., at de medvirker ved Domsforhandlingen og Paakendelsen af Sagen. Derimod skal de ikke deltage i Forundersøgelsen, men da der indføres Bevisumiddelbarhed, vil Forundersøgelsen blive indskrænket til det mindst mulige, jfr. nedenfor under Afsnit III. Ifølge § 98 c, 3die Stk., virker Doms­mænd med samme Beføjelse som Dommere under Domsforhandlingen og de i Forbindelse med denne staaende Afgørelser, medmindre andet er særligt fastsat, hvilket er Tilfældet med Hensyn til Afgørelsen af Spørgsmaalet om speciel Inhabilitet, jfr. Forslaget til § 66, sidste Stk., og om Doms­mænds Fritagelse, Forfald, Udelukkelse, Udeblivelse m. v., jfr. For-

slag til § 98 b. Endvidere skal Doms mænd medvirke ved de i Retsplejelovens § 998 omhandlede Afgørelser angaaende en Straffedoms Fortolkning m. v.

Udtagelse af Doms mænd foreslaas ordnet paa lignende Maade som Udtagelse af Nævninger, og Reglerne om Udtagelse af Doms mænd og Nævninger er derfor i videst muligt Omfang sammenarbejdede.

I store Hovedtræk gaar Ordningen ud paa, at Grundlisterne¹⁾ gøres større, og at der af Grundlisterne udtages tre Slags Aarslister, nemlig foruden Nævningelisterne, Underretternes Domsmandslistes og Landsretternes Domsmandslistes. Alle Aarslisterne udtages ved Lodtrækning, der foretages af Aarslisteudvalget²⁾.

Af Domsmandslistes udtages Doms mændene i den Rækkefølge, i hvilken de er bleven opført paa Listen i Henhold til Lodtrækningen. Doms mændene udtages for en enkelt Dag og deltager i Afgørelsen af alle de Sager, som foretages den paagældende Dag, selv om de ikke naar at blive afsluttede samme Dag. Domsmandslistes Størrelse fastsættes saaledes, at det kan ventes, at en Domsmand kommer til at virke en Gang kvartaarlig.

Hver Gang en Domsmand er udtaget, skal han underskrive en Erklæring, hvori han paa Ære og Samvittighed lover, at han som Domsmand opmærksomt vil følge Forhandlingerne i Retten og domme saaledes, som han finder det ret og sandt at være efter Loven og Sagens Bevisligheder.

¹⁾ Til Grundlisterne, der gælder for et Aar, skal udtages Folketingsvælgere, der anses for særlig egnede og værdige til Lægtommerhvervet. Udtagelsen foretages af Udvalg paa 5 Medlemmer, af hvilke et (Formanden) vælges af vedkommende Landsretspræsident, et af vedkommende Underrettsdommer og tre af vedkommende Kommunalbestyrelse, jfr. Retsplejelovens § 73.

²⁾ Dette bestaar af 5 Medlemmer, nemlig en af Kongen beskikket Formand — i Praksis Amtmanden — samt to af vedkommende Landsretspræsident og to af de kommunale Myndigheder valgte Medlemmer, jfr. Retsplejelovens § 78.

I Folketinget blev der af et Mindretal stillet Ændringsforslag om en helt anden og mere begrænset Gennemførelse af Domsmandsinstitutionen end i Regeringsforslaget foreslaaet. Dette Ændringsforslag var knyttet sammen med det ovenfor i Afsnit I nævnte Ændringsforslag om en Indskrænkning af Nævningesagerens Omraade. Forslaget forkastedes i Folketinget, men om dets Skæbne dermed er endelig beseglet, kan næppe siges endnu.

Forslaget gik ud paa, at Landsretterne i første Instans foruden Nævningesager (hvis Omraade begrænses som ovenfor omtalt) skulde behandle Domsmandssager, nemlig Sager om Forbrydelser, for hvilke Straffen kan stige til Fængsel i 4 Aar eller derover, samt Sager om Overtrædelse af Straffelov 1930 § 242, Stk. 1 (Kvindens Drab af Foster). Sigtede skulde dog altid kunne forlange en Sag, der egentlig hørte under Domsmandsret, paakendt ved Underret, bestaaende af Underretsdommeren alene.

Landsretten skulde i Domsmandssager bestaa af 3 Landsdommere og 3 Doms mænd, altsaa den samme Sammensætning som i Regeringsforslaget foreslaaet med Hensyn til Domsmandsbehandlingen for Landsret i Ankesager.

Mod dette Ændringsforslag er for det første at indvende, at det gennemfører den irrationelle Valgfrihed for Sigtede. Dernæst vil Domsmandsinstitutionen kun blive indført i et allfor snævert Omfang, og mange vigtige Sager, særlig hvor Tiltalte første Gang sigtes for en Forbrydelse, som vil medføre Tab af borgerlige Rettigheder, men for hvilken Straffen ikke kan stige til Fængsel i 4 Aar, f. Eks. Tyveri ifølge Straffelov af 1930 § 185, vil uden rimelig Grund blive unddraget Domsmandsbehandling. Og endelig synes det i og for sig mærkeligt at indføre Domsmandsinstitutionen netop ved Landsretterne, der i Forvejen er kollegiale Retter, og ikke ved Underretterne, hvor Afgørelserne nu træffes af en Enkeltdommer.

Regeringsforslagets Bestemmelser om Indførelse af Domsmandsinstitutionen hviler paa en Betænkning, afgiven af et af Justitsministeriet nedsat Udvalg, i hvilket der sad Repræsentanter for Anklagemyndigheden, Forsvarerne, Domstolene og Universitetet. I denne Betænkning er der kun kortelig gjort Rede for, hvorfor Udvalget enstemmigt foreslaar Domsmandsinstitutionen indført i Danmark, og dette er af Institutionens Modstandere¹⁾ blevet bebrejdet Udvalget. Der turde da være Grund til her lidt nærmere at omtale de Betragtninger, som Institutionens Tilhængere lægger Vægt paa. Det skal dog straks bemærkes, at der naturligvis kan være Forskel paa, hvilke af de forskellige Betragtninger, den enkelte tillægger størst Betydning.

I første Række staar her Hensynet til, at ingen bør idømmes Straf, medmindre Domfældelsen bifaldes af fornuftige Repræsentanter for den almindelige Befolkning. Dette synes at være et rimeligt Krav i Betragtning af den indgribende Betydning, Straffen har for den paagældende, hvis Ve og Vel ofte staar paa Spil. Ogsaa Straffens generalpræventive Betydning, paa hvilken der jo nu om Stunder med Rette lægges betydelig Vægt, fører til det samme Resultat, idet Straffen ikke kan forventes at ville virke generalpræventivt med den rette Kraft, naar den idømmes i Tilfælde, hvor det strider mod den almindelige Befolknings Opfattelse at straffe. I det lange Lob vil Straffen ikke kunne fyldestgøre sit Formaal, hvis den straffende Retsudøvelse savner Kontakt med Befolkningen, men denne Kontakt tilvejebringes paa den naturligste Maade ved, at Befolkningen selv kaldes til Deltagelse i Strafferetsplejen.

I særlig Grad gør dette sig gældende, naar der er Tale om i en Straffesag at frakende den Tiltalte hans borgerlige Rettigheder. Ifølge den danske Lovgivning, jfr. Straffelov 1930 § 78, er dette afhængigt af, at vedkommende har

¹⁾ Jfr. Troels G. Jørgensen i U. f. R. 1950 B, S. 213—221, S. 265—267 og S. 290—296; Oluf H. Krabbe i Dansk Kriminalistforenings Forhandlinger 16. Febr. 1931.

gjort sig skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, men det synes et saare naturligt Krav, at en rent juridisk sammensat Domstol ikke bør afgøre Spørgsmaalet om, hvad den offentlige Mening anser for vanærende, men at Repræsentanter for den almindelige Befolkning deltagere i saadanne Afgørelser.

At Deltagelse i Strafferetsplejen paa en sund Maade vil forøge Borgernes Interesse for Strafferettens vigtige Omraader og forøge dens Retssans, ligger det nær at antage.

Dernæst maa det erindres, at den danske Lovgivning som ovenfor omtalt ikke staar frit i Spørgsmaalet om, hvorvidt Lægdommere skal anvendes i Strafferetsplejen. Grundloven foreskriver nemlig i § 72, at Nævninger skal medvirke i visse vigtige Straffesager, og det er ikke antageligt, at denne Regel i overskuelig Fremtid vil kunne ændres derhen, at Paabudet om Lægdommers Medvirken i Strafferetsplejen fuldstændig ophæves. Men naar Forholdet ligger saaledes, kan det ikke undgaas, at en Tilstand, hvorunder der kun i de groveste Straffesager medvirker Lægdommere, i det lange Løb bliver uholdbar, idet man skaber en Disharmoni inden for Strafferetsplejen mellem det Omraade, hvor Lægdommere medvirker, og det Omraade, hvor rent juridisk sammensatte Domstole træffer Afgørelse. Ganske naturligt vil det føles som urimeligt, at de Synspunkter — ofte i formildende Retning —, som Lægdommers Medvirken bringer ind i Strafferetsplejen, kun kommer dem til Gode, der tiltales netop for de groveste Forbrydelser.

Dernæst er der Grund til at fremhæve Hensynet til den almindelige Tillid til Domstolene. Det gores ganske vist heroverfor ofte gældende, at de danske Domstole ikke med nogen som helst Føje kan siges at savne Befolkningens Tillid. Men hertil er at bemærke, at hvad det drejer sig om, er at opretholde og befæste Tilliden til Domstolene. Selvom denne Tillid stadig staar urokket nu til Dags, er det dog ikke givet, at det er klogt at falde til Ro i denne Henseende og lægge Hænderne i Skødet. Den foran omtalte

Disharmoni, der følger af en Tilstand, hvor Lægdommere kun medvirker i faa store Straffesager, frembyder utvivlsomt en Fare i denne Henseende. Og det maa ikke glemmes, at Interessen for Retsplejen i det hele er vokset stærkt hos Befolkningen, efter at Retsplejeloven har indført Offentlighed i Retsplejen. Paa et samfundsmæssig set saa vigtigt Omraade som dette, bør man være forudseende. At vente med at tilkaste Brønden, til Barnet er druknet, kunde her let blive skæbnesvangert.

Det er derfor et vægtigt Argument til Fordel for Domsmandsinstitutionens Indførelse, hvis denne Institution er egnet til at befæste Tilliden til Domstolene. Og dette maa utvivlsomt antages. Dette, at Repræsentanter for den almindelige Befolkning kommer til at deltage i Straffesagers Behandling og Paakendelse og i Forening med de juridiske Dommere kommer til at raadslaa og votere i Sagerne, vil give de deltagende Lægdommere et Indblik i Domstolenes Virksomhed og Dommernes Arbejde, som vil være af stor Betydning i denne Henseende. Og naar den skiftende Kreds af Doms mænd efter endt Gerning i Retten spredes ud til deres Omgangskredse og her er rede til at bevidne, hvorledes Sagerne er blevet behandlede og afgjorte paa grundig og forsvarlig Maade uden Hensyntagen til uvedkommende Momenter, vil dette naturligvis ikke kunne undgaa at spille en væsenlig Rolle for Domstolenes hele Stilling i Befolkningens Opfattelse og Bedømmelse.

Naturligvis vil meget paa dette Punkt afhænge af, hvorledes Institutionen bliver ført ud i Livet af Dommerne. For at Institutionen skal kunne komme til at virke paa gavnlig Maade, vil det være en nødvendig Forudsætning, at der skabes et godt Samarbejde mellem Retternes juridiske og deres læge Element. At Jurister og Lægmænd kan samvirke med godt Resultat, foreligger der imidlertid gode Eksempler paa fra andre Felter, saasom Handels- og Soretter, Landvæsenskommissioner, Voldgiftsretter og Værgeraad.

For dem, der vel er Tilhængere af Lægdommeres Medvirken i Straffesager, men som ikke finder, at Nævningeinstitutionen er nogen god Form for en saadan Medvirken, vil der naturligvis være særlig Grund til at søge Domsmandsinstitutionen indført. Dersom denne Institution nemlig viser sig at virke tilfredsstillende i Praksis og maaske viser betydelige Fortrin fremfor Nævningeinstitutionen, var det jo ikke udelukket, at man med Tiden kunde opnaa at faa gennemført en Grundlovsændring, hvorefter Kravet om Nævningers Medvirken blev ændret til et blot Krav om Lægdommeres Medvirken. Dette er sikkert kun Fremtidsmusik, men at dette Moment spiller en vis Rolle for adskillige Tilhængere af Domsmandsinstitutionen, kan ikke omtvistes.

Og at der er Grund til at haabe, at Domsmandsinstitutionen vil komme til at virke godt, derpaa tyder Erfaringerne fra andre Lande, særlig Norge og Tyskland. I Norge synes der at være almindelig Tilfredshed med Institutionen, som jo er rodfæstet gennem 40 Aars Eksistens. Og i Tyskland er man endog gaaet saa vidt, at man i 1924 har ophævet Nævningeinstitutionen fuldstændig til Fordel for Domsmandsinstitutionen.

Hertil kommer endelig, at Lægdommeres Medvirken erfaringsmæssig yder den bedste Garanti for de moderne Retsprincippers, særlig Bevisumiddelbarhedens og Anklagegrundsætningens virkelige Gennemførelse. Ganske vist har Modstanderne af Institutionen hævdet¹⁾, at disse Principper lader sig gennemføre ganske uafhængigt af Domsmandsinstitutionen. Dette er naturligvis teoretisk rigtigt, men Praksis viser, at det hidtil har været umuligt at faa disse Principper gennemført til Trods for, at Retsplejeloven har virket i over 11 Aar, og at Manglerne ved den gældende Ordning, særlig forsaavidt angaar Bevisumiddelbarhedsprincippet, utvivlsomt har vist sig klart.

¹⁾ Jfr. Troels G. Jørgensen i U. f. R. 1930 B. 290-- 296.

Mod Indførelse af Domsmandsinstitutionen er det for det første blevet anført, at Doms mændene maatte befrygtes at ville gennemtvinge urigtige Afgørelser, særlig i frifindende Retning. Hertil er at bemærke, at under et forstaaende Samarbejde mellem Dommere og Doms mænd vil der være god Grund til at vente, at hvert af Rettens to Elementer vil forstaa at lade det andet Element gøre sin Indflydelse gældende paa de Punkter af Sagen, hvor dette er naturligt, og at Doms mændene saaledes vil bøje sig for Juristernes Indsigt og Erfaring paa saadanne Punkter, hvor juridiske Betragtninger bør være afgørende. Og dersom der trods dette vil indtræffe Frifindelser, som Jurister anser for urigtige, da vil det ofte være Udtryk for, at der efter den almindelige Befolknings Opfattelse mangler naturlige Strafbarhedsbetingelser i det paagældende Tilfælde. Det maa jo i denne Forbindelse ikke glemmes, at i Strafferetsplejen staar de to Parter ikke i den samme Forstand overfor hinanden som i den borgerlige Retspleje, hvor der, naar den ene Parts Paastand fejlagtig tages til Følge, nødvendigvis gøres den anden Part en positiv Uret.

At drage nogen Slutning fra Nævningeinstitutionen i den heromhandlede Henseende vilde være uberettiget. Domsmandsinstitutionen afviger jo her paa afgørende og heldig Maade fra Nævningeinstitutionen derved, at juridiske Dommere og Lægdommere raadslaar og voterer i Fællesskab. Dersom man vilde henvise til Nævningernes Adgang til, naar de er i Tvivl, at rette Henvendelse til Retsformanden, er hertil at sige, at denne Henvendelse, der skal ske under processuelle Former i Retssalen, ikke lader sig sammenligne med den formløse Droftelse under Raadslagningen. Nævningerne vil ofte have vanskeligt ved at bekvemme sig til at gaa den nævnte Vej, og hertil kommer, at Bestemmelsen jo kun hjælper, hvor Nævningerne selv føler Tvivlen, men ikke giver nogen Garanti imod, at Nævningerne ikke opdager deres Fejlagelse.

Man var i denne Henseende under Forhandlingen i Folke-

tinget inde paa, om ikke den her berorte Mangel ved Nævningeinstitutionen kunde afbødes ved, at der gaves Retsformanden Adgang til uden Stemme at overvære og deltage i Nævningernes Raadslagning. En saadan Bestemmelse vilde dog næppe være heldig eller tilstrækkelig. Skal der opnaas noget frugtbart Samarbejde mellem juridiske og læge Dommere, er det sikkert nødvendigt, at de samvirker som ligestillede i et fælles Kollegium.

Ogsaa den Omstændighed, at Doms mændene er medbestemmende ved Strafudmaalingen, vil sikkert være et heldigt Middel mod urigtige Lægdommerafgørelser. Herom kan jeg indskrænke mig til at henvise til Bemærkningerne ovenfor under Afsnit I.

Det er dernæst blevet anført¹⁾, at Doms mændene ikke kan anlages at være i Stand til at træffe rigtige Afgørelser i de vigtige Spørgsmaal, som efter den nye Straffelov opstaar med Hensyn til, hvilke Foranstaltninger der skal anvendes overfor de strafskyldige, om det skal være Ungdomsfængsel, Arbejdshus, Sikkerhedsforvaring eller Sikkerhedsforanstaltninger. Her røres der utvivlsomt ved et meget vigtigt Punkt. Der er dog formentlig ogsaa her Grund til at vente, at det under et godt Samarbejde mellem de juridiske og læge Dommere vil lykkes de første at gennemføre de Synspunkter, som er afgørende for, at Straffelovens nye heromhandlede Bestemmelser vil komme til at virke paa fyldestgørende Maade.

Endelig har man anført, at Domsmandsinstitutionens Indførelse vilde medføre en stærk Svækkelse i Højesterets Betydning for Strafferetsplejen, idet Bevisspørgsmaalet jo ikke skulde kunne indbringes for Højesteret i Domsmandsager. Dette Argument turde dog være af mindre væsentlig Betydning, naar det erindres, at Højesterets Betydning allerede nu er indskrænket paa denne Maade i de største og og vigtigste Straffesager, nemlig Nævningesagerne, og at

¹⁾ Jfr. Fr. Lucas i Dansk Kriminalistforenings Forhandlinger 16. Febr. 1931.

umiddelbar Bevisforelse saa at sige aldrig finder Sted i Højesteret. Det maa da være tilstrækkeligt, at Retsspørgsmaal kan bringes frem for Højesteret og Retsenhed i saa Henseende sikres, og dette hjemler Lovforslaget da ogsaa Adgang til, jfr. § 966.

III.

Gennemførelse af Bevisumiddelbarhedsprincippet.

A. Efter gældende Ret er Bevisumiddelbarhedsprincippet kun sikret i Nævningesagerne, omend det ganske vist rent faktisk er Reglen, at det ved Underretten er den samme Dommer, der har ledet Forundersøgelsen og overværet Bevismaterialets Tilvejebringelse, som ogsaa paadømmer Sagen.

I Overensstemmelse hermed er Lovens Bestemmelse i § 818 om Forundersøgelsens Øjemed affattet forskelligt for Nævningesager og for de andre Straffesager, idet Øjemedet for Nævningesager kun er at tilvejebringe saadanne Oplysninger, som udfordres for at afgøre, om der skal rejses Tiltale, men for de andre Sager tillige at tilvejebringe Bevismaterialet til Brug ved Oplæsning for den dømmende Ret. Da det imidlertid undertiden ved Forundersøgelsens Begyndelse ikke er klart, om Sagen vil blive Nævningesag eller ikke, er det utvivlsomt, at man ikke altid i Praxis har overholdt Reglen om Forundersøgelsens indskrænkede Øjemed i Nævningesager, og dette har været uheldigt, fordi det gør Vidnepligten mere byrdefuld og Bevisumiddelbarheden under Domsforhandlingen mindre værdifuld.

B. Det er klart, at der, naar Domsmandsinstitutionen indføres, ogsaa maa ske en Gennemførelse af Umiddelbarhedsprincippet.

Lovforslaget bestemmer derfor, at Forundersøgelsens Øjemed i alle Sager skal indskrænkes paa samme Maade som nu kun i Nævningesager foreskrevet, saaledes at Bevisførelsen som Regel først skal foregaa under Domsforhandlingen. Herved vil den ovennævnte uheldige Sondring mellem Forundersøgelsens Omfang i Nævningesager og i andre Sager falde bort.

Da der blev rejst Tvivl om, hvorvidt Lovforslagets Regel var til Hinder for, at man omgik Bestemmelsen ved at udvide Efterforskningen paa Forundersøgelsens Bekostning og herved ødelagde Bevisumiddelbarheden, blev der i Folketinget vedtaget en Ændring ogsaa i Lovens § 806, der omhandler Efterforskningens Øjemed, en Ændring gaaende ud paa at indskrænke Efterforskningens Øjemed paa samme Maade som bestemt med Hensyn til Forundersøgelsen.

Da Domme afsagt af Underretten i Domsmandssager kan paaankes til Landsretten, jfr. ovenfor, ogsaa med Hensyn til Bevisspørgsmaal, gaar Lovforslaget ud paa at indføre Bevisumiddelbarhed ogsaa under denne Ankebehandling, naar Anken angaar Bevisspørgsmaal, saaledes at Ankebehandlingen i disse Tilfælde faar Karakteren af en helt ny Domsforhandling med ny Bevisførelse, jfr. Forslaget til §§ 965 a—965 c.

IV.

Afhøringer i Straffesager.

1. Afhøringer ved Politiet.

A. I Retsplejeloven mangler der udtrykkelige Regler om Politiets Adgang til at afhøre sigtede Personer, og der har da ogsaa været fremsat den Anskuelse, at det ligefrem vilde være i Strid med Loven, om Politiet afhørte en Sigte udenfor Retten. Denne Anskuelse er dog ikke blevet godkendt i Teori eller Praxis og er sikkert heller ikke rigtig.

Men naturligvis maa de samme Begrænsninger, som gælder med Hensyn til Sigtedes Forklaring i Retten, ogsaa gælde for Politiet, saaledes Retsplejelovens § 766, der udtaler, at Sigtede ikke har nogen Svarepligt, idet ingen Tvang maa anvendes mod ham, naar han nægter at svare, og § 767, der foreskriver, at Sigtede skal tiltales med Ro og Værdighed, at der ikke maa stilles kaptiose Spørgsmaal, og at Afhøringen ikke maa forlænges i det Øjemed at fremskaffe en Tilstaaelse.

B. Det er klart, at det kan have sine Betæneligheder

at tillade Politiet uden Begrænsning at afhøre Sigtede. Denne bliver paa en Maade stillet endnu daarligere end Tilfældet var før Retsplejeloven, idet han da afhørtes af en judicial Embedsmand, men nu slet og ret af sin Modpart. Og hertil kommer, at de Kauteler, som foreligger under Forundersøgelsen, hvor Retsmødet normalt er offentligt og Forsvarer som Regel til Stede, mangler, naar Politiet afhører.

Særlig naar Sigtede er fængslet, gør disse Betænklichkeiten sig gældende med Vægt, og der foreligger fra de aller seneste Tider Eksempler paa, at Politiet ved Afhøring af en fængslet er gaaet videre, end det kan anses tilbørligt.

Lovforslaget bestemmer derfor i § 780, at naar Sigtede er fængslet, maa Afhøringen af ham angaaende Sigtelsen kun ske i Retten, medmindre a) Sigtede inden Retten har afgivet en uforbeholden Tilstaaelse, eller b) Sigtelsen er rettet mod visse Recidivister og angaar visse Forbrydelser (særlig Vold og Berigelsesforbrydelser), eller c) Dommeren i det enkelte Tilfælde tillader, at Sigtede afhøres af Politiet udenfor Retten.

Den sidste Undtagelse, Litra c, var begrundet i, at det ofte kan være af Vigtighed for Politiet, at en Afhøring finder Sted hurtigt, og at dette ikke altid lader sig gøre, hvis Afhøringen skulde ske i Retten, fordi Retten maaske slet ikke kan sættes straks. Paa Grund af Undtagelsens vage Formulering, som muliggør en fuldstændig forskellig Praksis i de forskellige Retskredse, blev den imidlertid slettet i Folketinget.

Ogsaa en anden Ændring blev gennemført i Folketinget, idet Forbudet mod Afhøring af Sigtede udenfor Retten blev udvidet fra at gælde fængslede til ogsaa at gælde anholdte, som har været fremstillet i Retten.

Endelig blev der i Folketinget vedtaget en Bestemmelse om, at Politiet, forinden Sigtede udspørges, udtrykkelig skal gøre ham opmærksom paa, at han ikke er forpligtet til at svare.

2. Afhøringer i Retten under Forundersøgelsen eller Efterforskningen.

A. Den gældende Regel findes i Retsplejelovens § 824, der bestemmer, at Afhøring af Sigtede saavel som af Vidner sker ved Dommeren, medmindre denne tillader andet.

I Praksis har denne Regel i Almindelighed været gennemført saaledes, at det har været Dommeren, der afhørte. I København forsøgte enkelte Byretsdommere vel i sin Tid at lade Parterne foretage Afhøringen, men dette strandede paa, at en Politiadvokat nægtede at afhøre, idet han henviste til Lovens Ord »tillader« og gjorde gældende, at en Tilladelse behøver man ikke at modtage.

At Forholdet har udviklet sig saaledes, at det normalt er Dommeren, der afhører, er forstaaeligt baade ud fra Lovens Angivelse af, at dette er Hovedreglen, og naar man tager i Betragtning, at Dommerne ved Retsplejelovens Ikrafttræden gennemgaaende var vant til og derfor øvede i at afhøre, hvorimod Politiet manglede Rutine i saa Henseende.

B. Den gældende Regel har sikkert adskillige Tilhængere endnu; disse anfører til Støtte for Reglen, at Parterne under Forundersøgelsen ikke er ligestillede, idet Politimesteren sidder inde med alle Oplysningerne, saa at Forsvareren er ham underlegen. Forundersøgelsen bør derfor ikke foregaa som en Efterforskning blot i højtideligere Former. Afhøringen bør ske ved en ny Mand, der er upartisk og uafhængig og frembyder Garanti i saa Henseende, og derfor er Dommeren selvskreven hertil. At Dommeren dermed skulde blive Part i Sagen, menes der ikke at være nogen Fare for paa Grund af Offentlighedens og Forsvarers Tilstedeværelse. Dommeren maa jo forøvrigt alligevel ofte paa et tidligt Tidspunkt forsaavidt tage Standpunkt i Sagen, som det er ham, der skal træffe Bestemmelse om Fængsling. Endelig har man ment, at Politiet ikke skulde magte den Opgave at foretage Afhøring i Retten.

Det kan dog ikke nægtes, at den gældende Regel stemmer daarligt med Lovens andre herhenhørende Bestemmelser, idet det af disse fremgaar, at Initiativet under Forundersøgelsen i første Række er lagt i Anklagemyn-

dighedens Hænder, jfr. § 815, 2det Stk., § 819 og § 821, 1ste Stk. Dommerens Opgave bør være indskrænket til den formelle Ledelse af Forundersøgelsen, medens Sagens Oplysning bør være overladt til Parterne, særlig Politiet. En saadan Ordning fremmer Politiets Ansvarsfølelse, og Forsvareren vil bedre kunne hævde sig overfor Modparten end overfor Dommeren, idet han ret naturligt vil vise en vis Tilbageholdenhed overfor denne. Dommeren bliver ogsaa ved denne Ordning bedre i Stand til at kontrollere og overveje Sagen, efterhaanden som den skrider frem. Og endelig maa det erindres, at det ikke er tilstrækkeligt, at Dommeren ikke er partisk, men det maa kræves, at han heller ikke faar Skindet af at være partisk, og af denne Grund bør hans Stilling med Hensyn til Bevisernes Fremskaffelse være saa tilbagetrukket som muligt.

Den Omstændighed, at det er Dommeren, der fængsler, fører formentlig ogsaa til, at der er saa meget mere Grund til ved Sagens ovrigte Behandling at lade Dommeren træde saa meget tilbage som muligt med Hensyn til Bevisførelsen. Og hvad angaar den Betragtning, at Politiet ikke skulde magte Opgaven, kunde dette muligvis have nogen Vægt, da Retsplejeloven traadte i Kraft, men efter at Loven har virket i over 11 Aar, og Politiet i denne Tid har haft Lejlighed til at foretage Masser af Afhøringer udenfor Retten, kan man ikke tillægge dette Argument væsentlig Betydning. Retsplejelovens Regler bør vel overhovedet ikke fastsættes ud fra Betragtninger om, hvilke Organer der har de bedst kvalificerede personlige Kræfter. Udgangspunktet bør tværtimod være det, at de forskellige Organer, der optræder i Strafferetsplejen baade Domstol, Paatalemyndighed og Forsvarer forudsættes at være i Stand til at udfylde de Opgaver, der er Spørgsmaal om. Situationen kan ogsaa godt nu foreligge saaledes, at Undersøgellesdommeren er mindre ovet og erfaren end Politimesteren. En anden Sag er det, at en Afhøring ved Parterne vil stille langt større Krav til Paatalemyndighedens og Forsvarets Repræsen-

tanter, saa at det ikke kan lade sig gøre, at der, som det ofte er sket, i Retten møder en Kriminalbetjent og en ganske ung Sagførerfuldmægtig. At dette vil betyde en væsentlig Fordyrelse af Strafferetsplejen, er naturligvis klart.

I Overensstemmelse med disse Betragtninger bestemmer Lovforslaget i § 824, at Vidner under Forundersøgelsen skal afhøres af den, der har begæret dem indkaldt, medmindre Dommeren under Hensyn til særlige Omstændigheder i det enkelte Tilfælde beslutter at overtage Afhøringen. I dette sidste Tilfælde, der altsaa har Karakteren af en snæver Undtagelsesbestemmelse, kan Parterne begære yderligere Spørgsmaal stillet til Vidnet.

Med Hensyn til Sigtede opstaar der, naar man vil overlade Udspørgningen af ham til Parterne, det Spørgsmaal, om det bør være Paatalemyndigheden eller Forsvareren, der begynder denne Udspørgning. Man har ment, at det burde være Paatalemyndigheden ud fra den Begrundelse, at kun Paatalemyndigheden kan bringe det positive Stof ind i Sagen, medens Forsvareren maaske slet ikke kender dette endnu. Men heroverfor kan det anføres, at selvom Paatalemyndigheden maa bringe Stoffet ind i Sagen, har den dog intet Krav paa at kunne tilvejebringe dette Stof ved Hjælp af Sigtedes Forklaring, idet Sigtede tværtimod ifølge Lovens § 766 slet ikke er pligtig at udtale sig. Dersom Sigtede alligevel er villig til at forklare, er det jo ikke for at gavne Paatalemyndigheden, men for at forsvare sig selv, og det synes derfor ret naturligt da at lade Forsvareren paabegynde Udspørgningen af ham. Det maa jo ogsaa mærkes, at Forsvareren maa formodes at have Sigtedes Fortrolighed, og at han ved tidligere at have talt med Sigtede kan have faaet et godt Grundlag for Udspørgningen. Det er naturligvis rigtigt, at Forsvareren i adskillige Tilfælde hurtigt vil blive færdig med sin Udspørgen, idet den ganske simpelt ebber ud af sig selv, men dette vil jo blot medføre, at Udspørgningen saa af sig selv gaar over til Paatalemyndigheden.

Regeringsforslaget bestemte derfor i § 765, at naar Sigtede havde erklæret sig villig til at forklare sig nærmere, om det Forhold, Sigtelsen angaar, skulde Forsvareren udspørge ham om Sagen. Herefter kunde Paatalemyndigheden stille Spørgsmaal til Sigtede, hvorefter yderligere Spørgsmaal foruden af Dommeren kunde stilles af Forsvareren og Paatalemyndigheden.

I Folketinget blev der imidlertid vedtaget en Ændring, gaaende ud paa, at Dommeren i hvert enkelt Tilfælde skal bestemme, om det skal være Paatalemyndigheden eller Forsvareren, der først udspørger Sigtede om Sagen. Denne Ændring hviler paa den Betragtning, at Spørgsmaalet om, hvorledes Udspørgningen af Sigtede bør forme sig, kan stille sig meget forskelligt i de forskellige Tilfælde. Det kan saaledes være af Betydning, om Sigtede erkender sig skyldig eller ikke og i sidste Tilfælde, om hans Benægtelse bestaar i, at han overhovedet intet har haft at gøre med den paa-sigtede Forbrydelse, idet han f. Eks. i en Tyverisag nægter at have været paa Gerningsstedet, eller at han vel erkender at være den, der har foretaget de Handlinger, hvorom Sigtelsen drejer sig, men gør gældende, at han har handlet paa Lovens Grund, saaledes som Forholdet ofte vil stille sig i Bedragerisager. Af disse Grunde har man ment, at der ikke bør gives en almindelig for alle Tilfælde bindende Forskrift. Den vedtagne Regel vil sikkert kunne komme til at virke tilfredsstillende i Praksis, naar den anvendes paa skønsom Maade. Men naturligtvis kan det ikke nægtes, at Reglen, da den ikke anviser Synspunkterne for Afgørelsen i det enkelte Tilfælde, kan tænkes at blive ført ud i Livet paa højst forskellig Maade i de forskellige Retskredse. Her som paa saa mange andre Punkter i Retsplejen, særlig Strafferetsplejen, vil Resultatet komme til at afhænge mindre af selve Reglerne end af de personlige Kræfter, som skal bringe dem i Anvendelse.

3. Afhøring i Retten under Domsforhandling.

A. Efter gældende Ret er Reglen om, at Parterne afhører

Vidner, allerede nu gennemført i Nævningesager, jfr. § 872, og — hvad der ikke har megen praktisk Betydning — i Ankesager for Højesteret, jfr. § 957, 2det Stk., men ikke i andre Sager.

Med Hensyn til Afhøring af Tiltalte under Domsforhandling bestemmer § 868 om Nævningesager, at naar Nævningerne har valgt Ordfører, »giver Formanden Tiltalte Lejlighed til at forklare sig om de Forhold, som Tiltalen angaar. Enhver af de andre Dommere, enhver af Nævningerne, Statsadvokaten og Forsvareren kan begære yderligere Spørgsmaal, der sigter til at tydeliggøre hans Forklaring, rettet til Tiltalte«. En lignende Regel gælder ogsaa i andre Straffesager.

Denne Bestemmelse gaar altsaa ikke ud paa, at Formanden skal foretage en egentlig Afhøring af Tiltalte, idet han blot skal give denne Lejlighed til at forklare sig. Men da Tiltalte jo ofte ikke er i Stand til at give en sammenhængende Fremstilling af Sagen, maa Retsformanden hyppigt hjælpe ham paa Gled, og dette har ikke sjældent ført til, at Retsformanden er kommen til at foretage en egentlig Afhøring af Tiltalte.

B. At den for Nævningesager gældende Regel, hvorefter Vidner afhøres af Parterne, maa udvides til at gælde ogsaa andre Straffesager, naar der i disse skal medvirke Doms mænd, er formentlig utvivlsomt, og dette er da ogsaa foreskrevet i Lovforslaget.

Med Hensyn til Tiltalte gik Lovforslaget ud paa at gennemføre en lignende Regel, som Forslaget indeholdt med Hensyn til Udspørgning af Sigtede under Forundersøgelsen, altsaa at Udspørgningen foretages af Parterne, saaledes at Forsvareren begynder.

At Udspørgningen foreslaas overladt til Parterne, er sket ud fra den Betragtning, at det navnlig, naar Lægdommere medvirker, er af stor Betydning, at Retsformanden indtager en saa tilbagetrukket Stilling som muligt med Hensyn til at tilvejebringe Oplysningerne i Sagen. Det er nemlig af

den største Vigtighed, at Nævningerne eller Domsmændene straks fra Sagens Begyndelse faar den rette Opfattelse af, hvorledes Opgaven er fordelt imellem de i Sagen optrædende Organer. Men dette kan let glippe, dersom det er Retsformanden, der udspørger Tiltalte, idet der da, selvom Retsformanden udfører Hvervet paa fuldstændig neutral og uangribelig Maade, er Fare for, at Lægdommerne ikke faar den rette Forstaaelse af, at det er Parternes Opgave at tilvejebringe Oplysningerne i Sagen, medens Rettens Virksomhed i saa Henseende er subsidiaer. Særlig i Nævningesager kan den paa pegede Fare blive skæbnesvanger, idet det i disse Sager, hvor Nævningernes Afgørelse træffes uden Samvirken med Retten, er af stor Vigtighed, at Retsformandens Retsbelæring falder med den største Vægt og ikke paa Forhaand har tabt noget af sin neutrale Karakter og faaet Præg af at være ensidig, fordi Retsformanden fra Begyndelsen har udfoldet for stor Aktivitet ved sin Udspørgning af Tiltalte.

Indenfor det justitsministerielle Udvalg, hvis Betænkning danner Grundlaget for Lovforslaget, var et enkelt Medlem, Landsretspræsident O. Haack, der selv har virket som Retsformand i Nævningesager, bestemt Modstander af, at Tiltalte under Domsforhandlingen skulde afhøres af Forsvareren. Præsidenten gjorde gældende, at en Afhøring ved Parterne vel kan være rimelig, naar — som i England — Tiltalte afhøres som egentligt Vidne under Sandhedsplicht og Vidneansvar, men naar dette ikke er Tilfældet, er Retsformanden den eneste, hvis upartiske Stilling i Sagen gør ham egnet til at lede Tiltaltes Forklaring, idet Forsvarerens Afhøring let vil faa et tendentiøst Præg, hvilket i Virkeligheden vil blive til Skade for Tiltalte, medens det vil være endnu betænkeligere at lade Anklagemyndigheden foretage Afhøringen.

I Folketinget viste der sig at være Flertal for at lade Parterne overtage Udspørgningen af Tiltalte, og Regeringslovforslaget blev derfor vedtaget, men med en lignende

Ændring, som for Forundersøgelsens Vedkommende, nemlig at Retsformanden bestemmer, om det skal være Statsadvokaten eller Forsvareren, der først udspørger Tiltalte.

V.

Nævningeproceduren.

I Reglerne om Nævningernes Udtagelse foreslaas forskellige Forenklinger gennemført. At disse skal her blot nævnes, at Forkastelsesretten — eller Udskydningsretten, som den fremtidig foreslaas benævnt — indskrænkes. Efter den gældende Regel i § 860 har hver af Parterne Ret til at udskyde 4 Nævninger. Dette Tal var i Lovforslaget foreslaaet nedsat til 3. I Folketinget vedtoges det yderligere at nedsætte det til 2, dog med Undtagelse af Sager angaaende politiske Lovovertrædelser, hvor det nugældende Tal 4 opretholdes.

Om Nævningernes Kompetence i den enkelte Sag¹⁾ indeholder Lovforslaget vigtige Forandringer, der alle gaar i Retning af at udvide Nævningernes Kompetence.

De gældende Regler herom gaar i Hovedsagen ud paa, at det ifølge § 885 hører under Nævningernes Afgørelse, om nogen Grund, som udelukker Straf, eller om saadanne i Straffeloven bestemt betegnede Omstændigheder, der hjemler Nedsættelse eller Forhøjelse af Straffen udenfor den almindelige Strafferamme, er til Stede. Ifølge § 886 tilkommer det derimod ikke Nævningerne at afgøre noget om Tilstedeværelsen af Omstændigheder, der kan komme i Betragtning ved Straffens Udmaaling indenfor Lovens Strafferamme, og som Følge heraf heller ikke i de Tilfælde, hvor Loven paa Grund af skærpene eller formildende Omstændigheder, men uden nærmere Betegnelse af disse, eller blot med Angivelse af vejledende Eksempler har udvidet Grænserne for Straffens Valg, at afgøre, om saadanne Omstændigheder foreligger.

¹⁾ Jfr. Troels G. Jørgensen i U. f. R. 1921, B. S. 258 ff., 1921, B. S. 135 ff. og 1925, B. S. 125 ff.

Disse Bestemmelser vil ikke være tilstrækkelig vejledende under den nye Straffelov af 1930. Denne indeholder navnlig en Række Bestemmelser om, at Straffen kan bortfalde eller forhøjes, naar bestemt betegnede Omstændigheder foreligger i Forbindelse med iøvrigt formildende — henholdsvis skærpende — Omstændigheder, jfr. f. Eks. § 84, Stk. 2, og § 250. Her maa det fremgaa af Retsplejeloven, om disse Bestemmelser falder ind under Nævningernes Omraade, og i bekræftende Fald, om Nævningerne blot skal afgøre, om Straffelovens Betingelser for, at Straffen *kan* bortfalde eller forhøjes, er til Stede, eller ogsaa, om denne Virkning i det konkrete Tilfælde *skal* indtræde.

Lovforslagets Bestemmelser gaar ud paa, at ifølge § 885 skal ligesom nu Spørgsmaalet, om der foreligger nogen Grund, som udelukker Straf, høre under Nævningernes Afgørelse. Dette gælder saaledes de Tilfælde, hvor Straffeloven udtaler, at Handlingen »er straffri« eller »ikke straffes«, f. Eks. Straffelovens § 13 (Nødværge), § 14 (Nødret), § 15 (Alder under 15 Aar), § 16 (Utilregnelighed) og § 242, Stk. 1 i Slutn. (Forsøg paa Fosterdrab med utjenlige Midler). Ifølge § 886 skal Nævningerne endvidere afgøre, om Straffen skal forhøjes eller nedsættes udenfor den almindelige Strafferamme eller bortfalde, alt paa Grund af Omstændigheder, som ifølge Loven skal eller kan have saadan Virkning. Dette gælder ogsaa, hvor saadan Virkning ifølge Loven skal eller kan indtræde alene paa Grund af skærpende eller formildende Omstændigheder, der ikke eller kun ved vejledende Eksempler er nærmere betegnede i Loven.

Særlig med Hensyn til Straffelovens § 17, Stk. 1, blev der rejst Tvivl om, hvorledes Spørgsmaalet burde løses. Straffelovens § 17, Stk. 1, bestemmer, at hvis Gerningsmanden ved den straffbare Handlings Foretagelse befandt sig i en ved mangelfuld Udvikling, Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevernerne, herunder seksuel Abnormitet, betinget varigere Tilstand, der dog ikke er af den i § 16

angivne Beskaffenhed (Utilregnelighed paa Grund af Sindsygdhed eller højere Grad af Aandssvaghed) afgør Retten efter indhentet Lægeerklæring og samtlige iøvrigt foreliggende Omstændigheder, om han kan anses egnet til Paa-virkning gennem Straf. Finder Retten ham egnet til Paa-virkning gennem Straf, kan den ifølge § 17, Stk. 2, bestemme, at Frihedsstraf skal udstaaes i en for saadanne Personer indrettet Anstalt eller Anstaltsafdeling. Findes Straf derimod uanvendelig, kan Retten i Medfør af § 70, naar det af Hensyn til Retssikkerheden skønnes fornødent, at der træffes andre Foranstaltninger mod ham, træffe Bestemmelse derom, bl. a. i Form af Anbringelse i Sindsygehospital, Aandssvageanstalt, Helbredelsesanstalt for Drankere eller særlig Forvaringsanstalt.

Om § 17, Stk. 1, bestemte Lovforslaget, at Nævningerne skulde afgøre, om en af de i Lovbestemmelsen omtalte Abnormtilstande havde foreligget, medens Retten skulde afgøre, om den Tiltalte kunde anses egnet til Paavirkning gennem Straf. Men dette blev i Folketinget ændret derhen, at Nævningerne skal have Kompetence med Hensyn til hele Afgørelsen efter § 17, Stk. 1, idet man altsaa be-
trakter denne Bestemmelse som en Strafuldelukkelsesgrund.

Endelig bestemmer Lovforslagets § 886 a, at Straffens Udmaaling indenfor Lovens Strafferamme ikke hører under Nævningernes Afgørelse, men at Nævningerne dog kan spørges om, hvorvidt der foreligger formildende eller skærpende Omstændigheder.

Denne sidste overordentlig vigtige Udvidelse af Nævningernes Kompetence, der har en Parallel i norsk Ret,¹⁾ til-
sigter i nogen Grad at formindske Ulemperne ved, at der mangler Kontakt mellem Nævningerne og Retten ved Strafuld-
maalingen. Reglen kan forsaavidt ses som en Tendens

1) Ifølge den norske Straffeprocesslov gælder Bestemmelsen dog alene »særdeles formildende eller særdeles skærpende Omstændigheder i Almindelighed«, og der tilføjes: »Alene et for tiltalte gunstigt Svar er bindende for Retten.«

henimod paa dette Punkt at nærme Nævningeinstitutionen noget til Domsmandsinstitutionen. Den vil kunne blive et Værn mod urigtige Nævnefrifindelser og vil naturligvis være af særlig Betydning under den nye Straffelov med dens vide Strafferammer.

Med Hensyn til Spørgsmaalstillingen¹⁾ bestemmer de nugældende Regler i § 889, at naar der under Forhandlingen er fremkommen bestemte Bevisdata til Støtte for, at der foreligger en Omstændighed, som vilde udelukke Straf, eller som der efter Rettens Skøn mulig kan blive tillagt en saadan Virkning, kan der om fornødent stilles et særskilt Spørgsmaal om Tilstedeværelsen af samme som Tillæg til Hovedspørgsmaalet for at fremkalde en udtrykkelig Udtalelse fra Nævningerne herom. Endvidere bestemmer § 890, at dersom der skal sporges om Tilstedeværelsen af Omstændigheder, der ifølge Loven hjemler Forhøjelse eller Nedsættelse af Straffen, kan dette om fornødent ske i Form af særskilte Tillægsspørgsmaal, der kun bliver at besvare, saafremt det Hovedspørgsmaal, hvortil de slutter sig, besvares bekræftende. Er der under Bevisførelsen fremkommet noget Datum til Støtte for, at en Strafnedsættelsesgrund foreligger, kan Tillægsspørgsmaal herom ikke nægtes stillet, naar dette er begæret af Forsvareren eller Tiltalte.

Lovforslaget gaar ud paa at ophæve de Begrænsninger, der efter Formuleringen af de nævnte Paragraffer nu gælder med Hensyn til at forlange et Tillægsspørgsmaal stillet. Særlig paa Grund af Bestemmelserne i Straffelovens § 70 om Anvendelse af Sikkerhedsforanstaltninger mod en Tiltalt, der frifindes i Henhold til § 16 eller § 17, er det nødvendigt, at det, naar Nævningerne vil frifinde, af deres Besvarelse kan ses, om dette skyldes, at det ikke skønnes bevist, at Tiltalte har begaaet en Handling, der falder ind under Lovens Straffebestemmelser, eller om det skyldes, at § 16 eller § 17 er bragt i Anvendelse. Lignende Betragt-

¹⁾ Se Note 1, Side 260.

ninger gør sig gældende med Hensyn til Straffelovens § 15 (Alder under 15 Aar) og § 18 (Beruselse, der medfører Bevidsthedstab). Det foreslaas derfor i Lovforslaget, at Nævningerne kun skal kunne udtale sig for Frifindelse i Medfør af en af disse Paragraffer ved Besvarelse af dertil sigtende Tillægsspørgsmaal. Med Hensyn til de andre Strafuldelukkelsesgrunde og de andre ovenfor nævnte Bestemmelser, som foreslaas inddraget under Nævningernes Kompetence, gaar Forslaget ud paa, at Tillægsspørgsmaal altid kan stilles og aldrig maa nægtes stilles, naar det forlanges af en af Parterne eller en af Nævningerne. Endelig bestemmes det, at Nævningerne, naar der stilles Spørgsmaal om en Strafuldelukkelsesgrund, ved Besvarelse af Hovedspørgsmaalet vil have at bortse fra Spørgsmaalet om Tilstedeværelsen af de i Tillægsspørgsmaalet omhandlede Omstændigheder, og at der derfor i Hovedspørgsmaalets Tekst skal tages Forbehold med Hensyn til Tillægsspørgsmaalet.
